

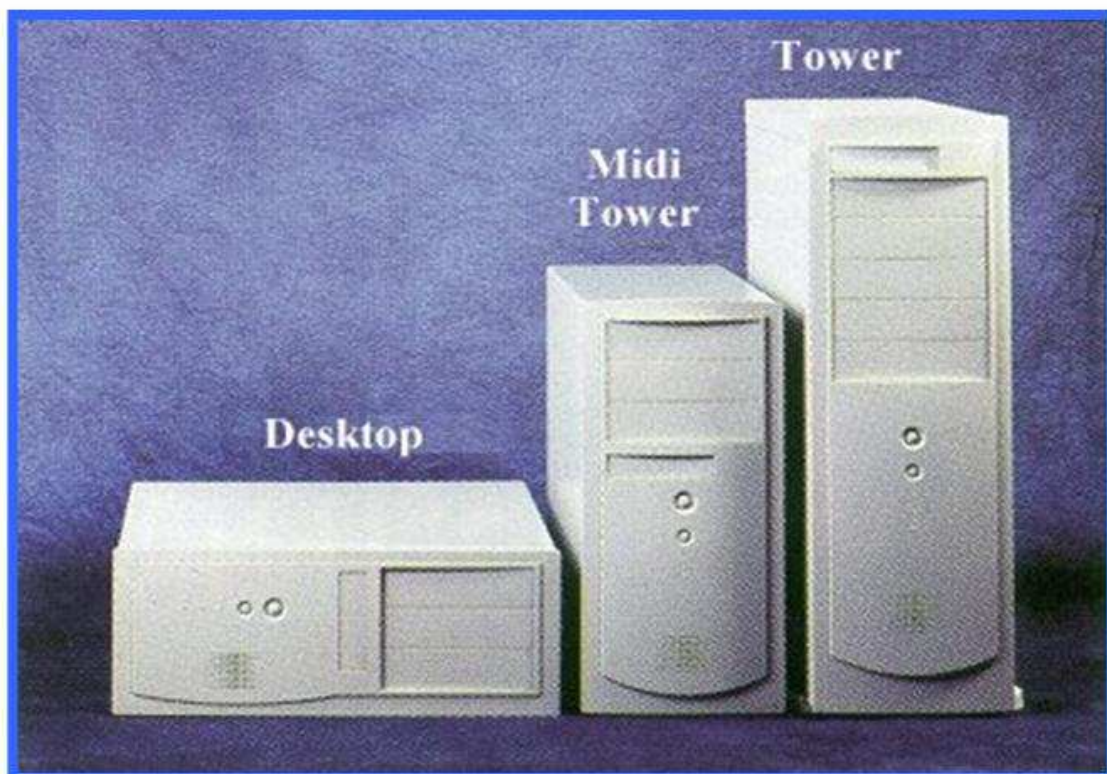
Architektura počítačů
obory: HT, EL, VHČ,DS

Předmět ICT

Architektura počítačů

Skříň počítače - CASE

1. podle provedení a tvaru skříně je možné rozlišit následující typy:
2. **desktop**: skříň, která bývá umístěna vodorovně na stole. Základní deska je ve vodorovné poloze a jednotlivé rozšiřující karty se osazují svisle.
3. **slim**: skříň umístěná opět vodorovně na stole, je nižší než desktop. Základní deska je ve vodorovné poloze a rozšiřující karty se osazují vodorovně
4. **minitower**: skříň postavená na svislo na stole (popř. pod stolem). Základní deska je umístěna ve svislé poloze a rozšiřující karty se zasouvají vodorovně
5. **tower**: velká skříň umístěna většinou ve svislé poloze pod stolem. Základní deska je opět osazena do svislé polohy a rozšiřující karty se zasouvají vodorovně. Tower je skříň, která poskytuje poměrně velké možnosti dalšího rozšiřování počítače a je vhodná zejména pro počítačové servery.
6. **miditower**: o něco větší verze minitoweru
7. **big tower**: větší verze toweru

Jednotlivé díly PC

Základní deska

- Základní deska je hlavní částí počítače. Na ní se připojují pomocí sběrnic a rozhraní periferní zařízení, paměti a další části počítače (grafická karta, klávesnice, pevný disk a vše ostatní).
- Základní deska je jedním z komponentů, který velmi ovlivní rychlost konečné počítačové sestavy.

Základní deska (motherboard, mainboard)

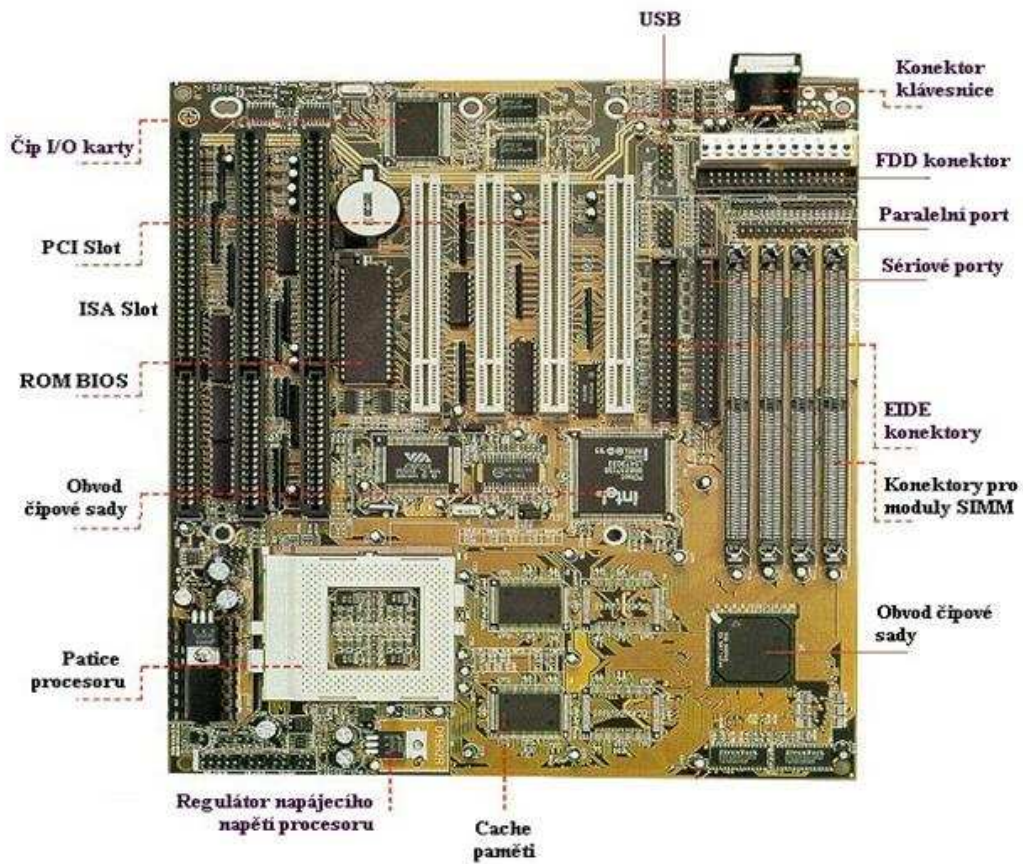
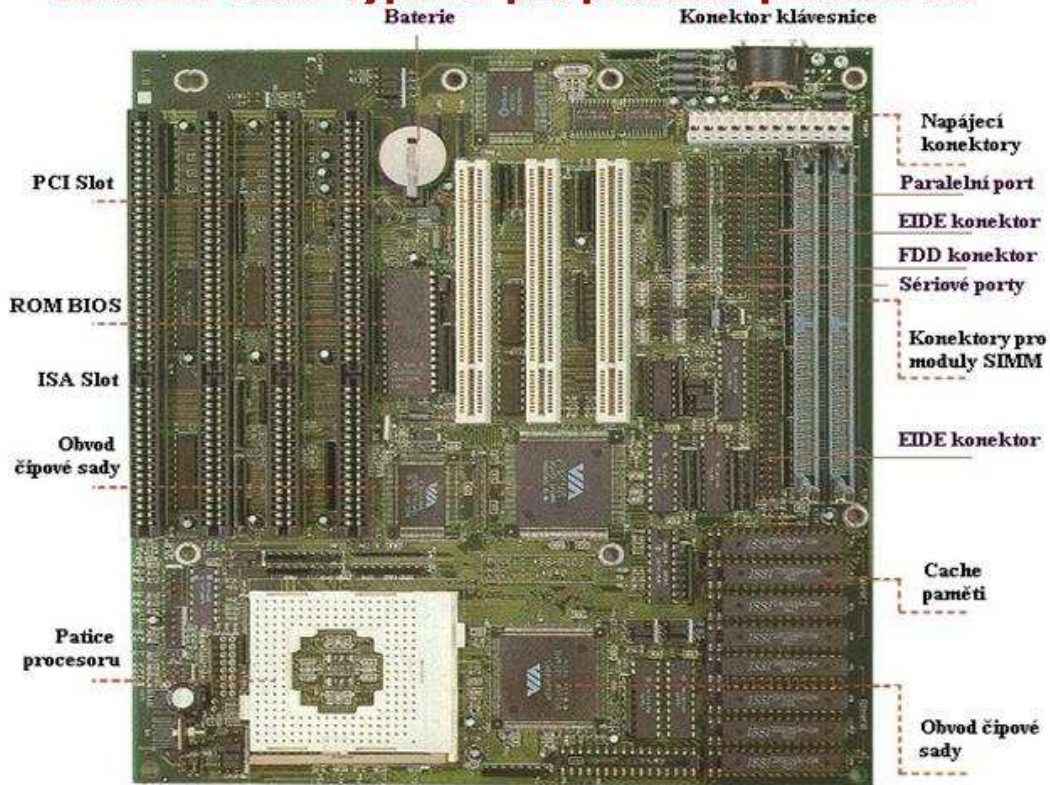
Obsahuje:

- procesor
- operační paměť
- paměť CMOS (obsahuje informace o konfiguraci systému)
- BIOS uložený v paměti ROM (obvykle Flash-EEPROM)
- integrovaný řadič pružných a pevných disků (též pro připojení CD-ROM)
- sloty rozšiřovací (I/O) sběrnice (ISA, PCI, AGP, ...)
- integrované paralelní a sériové rozhraní, sběrnici USB
- konektory pro připojení ostatních částí počítače (klávesnice, malého reproduktoru, tlačítka Reset, indikátoru provozu, ventilátoru procesoru apod.)
- Výše uvedené může záviset na konkrétním typu základní desky.

Základní deska

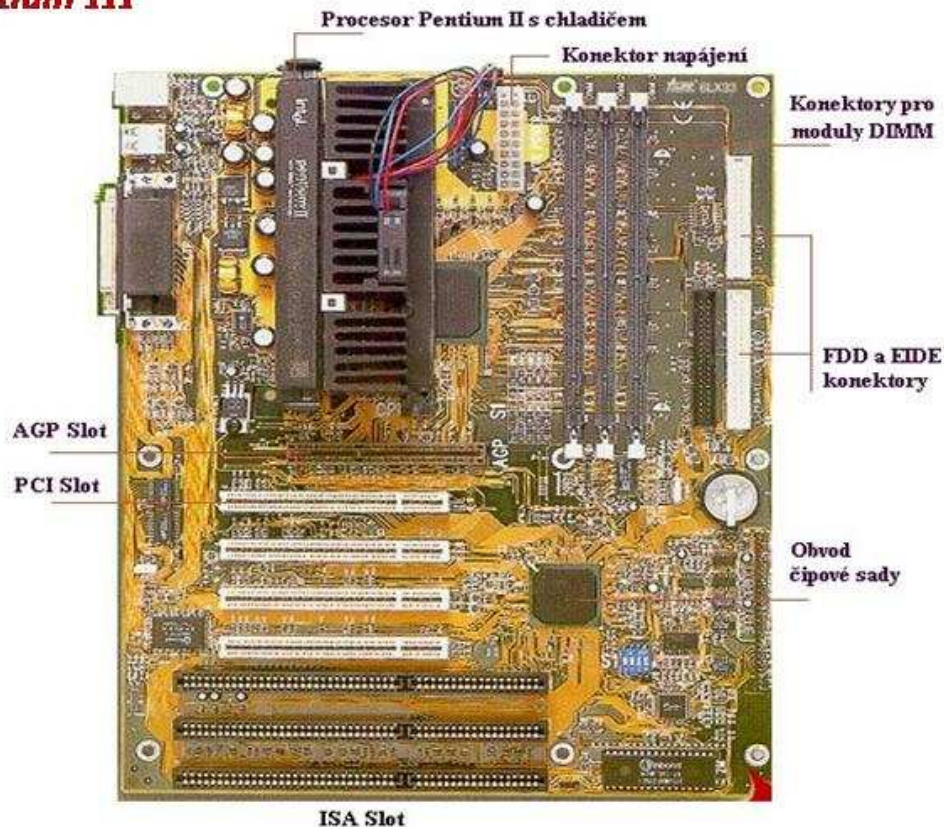
- někdy bývá (zejména u levnějších počítačů) na základní desce integrována i grafická karta, zvuková karta, faxmodem apod. – tzv. desky „All-In-One“, což má určité nevýhody v případě poruchy těchto zařízení
- podle provedení se základní desky dělí na AT (starší) a ATX (novější)
- procesor i operační paměť jsou umístěny v patičkách, takže je můžeme v případě poruchy vyměnit nebo modernizovat

základní deska typu AT pro procesor pentium K5

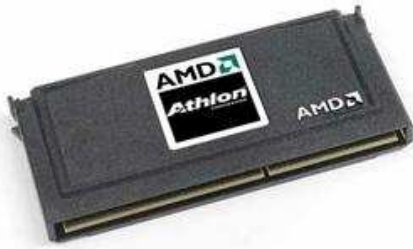
základní desky typu ATX pro procesor Pentium II, Celeron, Pentium III

Procesor

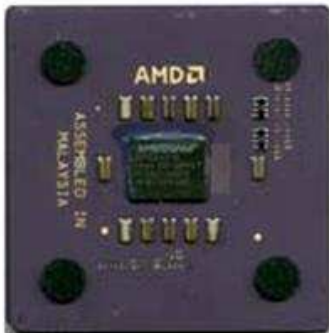
1. integrovaný obvod
2. řídí činnost celého počítače a zajišťuje většinu výpočtů
3. čím výkonnější je procesor, tím výkonnější je obvykle i celý počítač
4. rychlost procesoru (taktovací frekvence) se udává v Hz; procesor 8086 z konce 70. let měl taktovací frekvenci 4,77 MHz, procesor 80386 z poloviny 80. let 33 MHz, dnešní procesory překračují hranici 3 GHz
5. mezi nejznámější výrobce procesorů patří firmy Intel, AMD a Cyrix
6. většinou bývá procesor chlazen malým ventilátorem

Procesory firmy AMD

AMD

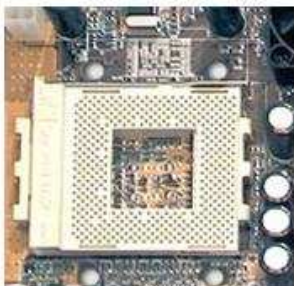
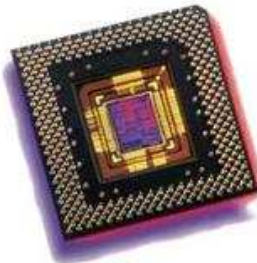
Athlon

Duron

K6-2

Paměť

1. zařízení sloužící k uchovávání informací (konkrétně binárně kódovaných dat)
2. množství informací, které je do paměti možné uložit, se nazývá kapacita paměti a udává se v bajtech
3. paměť je rozdělena na buňky stejné velikosti, z nichž každá je jednoznačně identifikována svým číslem; toto číslo se nazývá adresa paměti a velikost takovéto buňky, která má svou vlastní adresu, se označuje jako nejmenší adresovatelná jednotka

Základní rozdělení paměti

1. Registry:

- paměťová místa na čipu procesoru která jsou používána pro krátkodobé uchování právě zpracovávaných informací

2. Paměť vnitřní (operační)

- slouží k uchovávání momentálně zpracovávaných dat a programů
- realizovaná většinou polovodičovými součástkami (integrovanými obvody)

3. Paměť vnější (periferní)

- slouží k dlouhodobějšímu uchovávání dat a programů
- realizovaná většinou na principu magnetického (popř. optického) záznamu dat
- ve srovnání s vnitřní pamětí bývá obvykle paměť vnější pomalejší, ale levnější
- pevný disk, CD-ROM, disketa, ...

Nejdůležitější parametry paměti

- **přístupová (vybavovací) doba** – doba, která uplyne od požadavku na čtení informací z paměti do okamžiku, v němž jsou data z paměti k dispozici
- **přenosová rychlost** – množství informací, které lze z paměti přečíst (nebo zapsat) za jednotku času; úzce souvisí se šířkou datové sběrnice
- **kapacita** – množství informací, které lze do paměti uložit současně
- **energetická závislost**
  1. energeticky závislé: paměti, které uložené informace po odpojení od zdroje napájení ztrácejí
  2. energeticky nezávislé: paměti, které uchovávají informace i po dobu, kdy nejsou připojeny ke zdroji elektrického napájení.
- **spolehlivost**: střední doba mezi dvěma poruchami paměti

Paměti typu RWM (RAM)

- **Read/Write Memory** – paměť pro čtení i zápis
po vypnutí napájecího napětí se obsah paměti vymaže
- rozlišujeme dva základní typy pamětí RAM:
  - **statické RAM (SRAM)**
  - **dynamické RAM (DRAM)**

Statické RAM (SRAM)

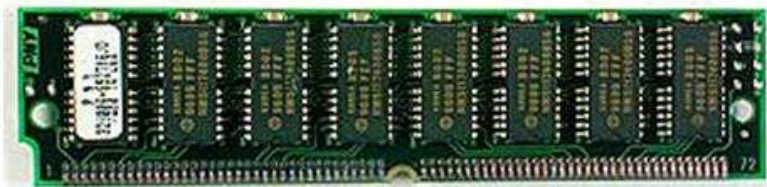
- informace zapsaná do paměťové buňky zůstane zachována do té doby, než odpojíme napájecí napětí
- oproti dynamickým **RAM** mají kratší přístupovou dobu, jsou však dražší a mají vyšší energetickou spotřebu
- používají se především jako paměti typu cache (vyrovnávací paměť) a jako tzv. „paměť **CMOS**“
- výrobní technologie **CMOS** (Complementary Metal Oxide Semiconductor) má v klidovém stavu velmi nízkou spotřebu elektrické energie, proto se statické RAM CMOS používají pro uchovávání konfigurace počítače a hodin reálného času (paměť je při vypnutém počítači napájena malým akumulátorem nebo baterií)

Dynamické RAM (DRAM)

- informace zapsaná do paměťové buňky zůstává uchována jen po určitou dobu (řádově milisekundy), potom musí dojít k jejímu obnovení (tzv. Refresh)
- oproti SRAM jsou pomalejší a levnější, mají menší spotřebu a vyšší kapacitu
- přístupová doba obvykle desítky nanosekund
- používají se obvykle jako operační paměť počítače

Paměťové moduly

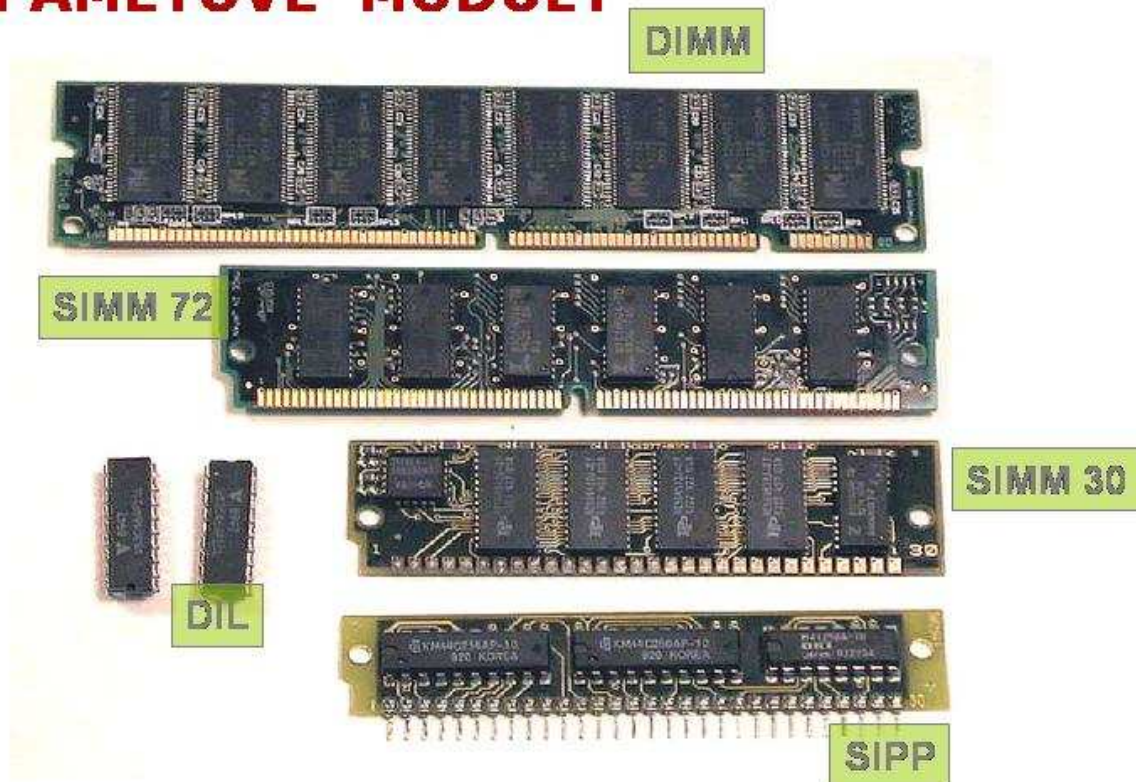

SIMM (72-pin)

DIMM

PAMĚŤOVÉ MODULY

Paměti typu ROM

- Read Only Memory – paměť pouze pro čtení obsah paměti je u klasické ROM určen již při výrobě po vypnutí napájecího napětí zůstává obsah paměti zachován
- ve srovnání s RAM je pomalejší, mívá menší kapacitu
- v osobním počítači paměť typu ROM) obsahuje tzv. BIOS (Basic Input/Output System), který zabezpečuje nejzákladnější funkce technického vybavení počítače (základní vstupně výstupní systém)

BIOS (Basic Input Output System)

Základní deska osobního počítače je vybavena malou pamětí ROM, ve které jsou uloženy části zabudovaného programového kódu a základní informace o desce.

Programový kód se dělí do dvou skupin.

1. První skupina funkcí je nezbytná pro běh systému, tyto funkce jsou spouštěny bezprostředně po zapnutí počítače. Sem patří především **detekce** hardware a power-on-self-test (**POST**), který ověří, zda jsou parametry hardwaru zvoleny správně (kontroluje se např. velikost paměti, informace o diskových jednotkách a podobně).
2. Druhou část tvoří nepovinné funkce, které zjednodušují přístup k hardwaru.

DISKOVÉ PAMĚTI

Struktura dat na disku

- data jsou ukládána v soustředných kružnicích, které se nazývají **stopy**
- každá stopa je rozdělena na určitý počet úseků nazývaných **sektory**
- všechny stopy na médiu obsahují stejný počet sektorů a všechny sektory umožňují uložení stejného množství dat
- diskové zařízení může využívat více povrchů média (u disket 2, u pevných disků záleží na typu)

Pevný disk

- velkokapacitní nevýměnná disková paměť
- tvořen několika kovovými kotouči, na nichž je nanášena vrstva magnetického materiálu
- kotouče jsou umístěny na společné ose v hermeticky uzavřeném pouzdře (ochrana proti prachu) s vlastním pohonem, vybavovacím mechanismem a elektronikou
- každému povrchu disku přísluší jedna kombinovaná čtecí/záznamová hlavička
- otáčky média (3600 až 7200 ot/min)
- nutno chránit před otřesy (především za provozu)

Pevný disk

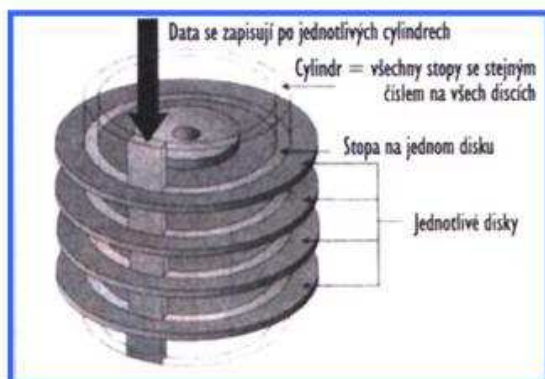
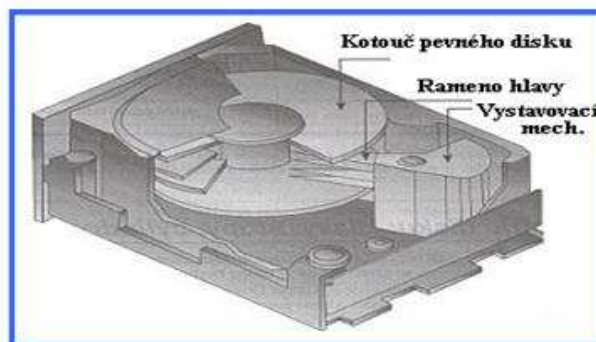
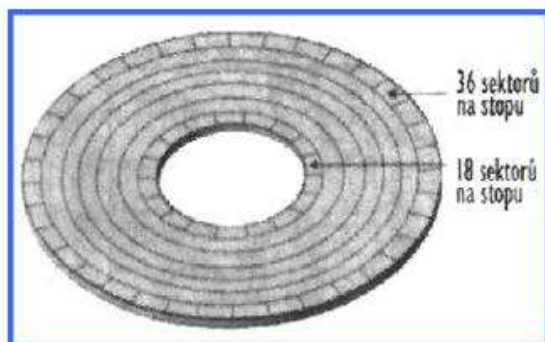
- označení HDD (Hard Disk Drive)
- skupina stop, které jsou současně přístupné nad sebou umístěným hlavičkám, se nazývá válec (cylindr)
- nejznámějšími výrobci jsou firmy **Western Digital**, **Seagate**, **IBM**, **Quantum**, Fujitsu
- řadič HDD se většinou nachází přímo na základní desce

Parametry současných pevných disků

- kapacita – stovky GB
- přístupová doba – několik ms (obvykle 8 ms)
- rychlost otáčení – 5400 nebo 7200 otáček za minutu
- přenosová rychlost – desítky MB/s
- velikost paměti cache HDD – 512 KB až 2 MB

Pevné disky

Pevný disk

Diskety, disketové jednotky

- základem diskety je plastový kotouček pokrytý magnetickou vrstvou, na který se ukládají informace
- diskety je třeba chránit před magnetickým polem
- před prvním použitím je třeba disketu naformátovat, tj. vytvořit sektory a stopy
- rychlost otáčení 300 až 360 otáček za minutu
- označení disketové jednotky FDD (Floppy Disk Drive – jednotka pružných disků)
- řadič FDD bývá většinou umístěn přímo na základní desce

3½" disketa   kapacita paměti: **1 440 KB (1,4 MB)**

Disketa

Flash disk

Paměťová karta

Mechaniky ZIP

- určeny především pro jednoduché zálohování a přenos větších souborů mezi počítači
- s kapacitou paměti **100 MB nebo 250 MB**

CD-ROM

- **Compact Disc** - Read Only Memory
- výměnné optické paměťové médium s kapacitou obvykle **650 až 700 MB**
- pouze pro čtení
- klasické CD-ROM se vyrábějí lisováním stejně jako běžné hudební CD (proto na ně nelze zapisovat)
- na rozdíl od pevného disku, který má soustředné kruhové stopy rozdělené do sektorů, má CD-ROM záznamovou stopu ve tvaru spirály začínající u středu disku, která je také rozdělena na sektory
- spirálovitá stopa má stoupání $1,6 \mu\text{m}$, šířku $0,6 \mu\text{m}$ a je tvořena různě dlouhými prohlubněmi (tzv. **pity**)
- záznam je snímán laserovým paprskem

CD-R, CD-RW

CD-R

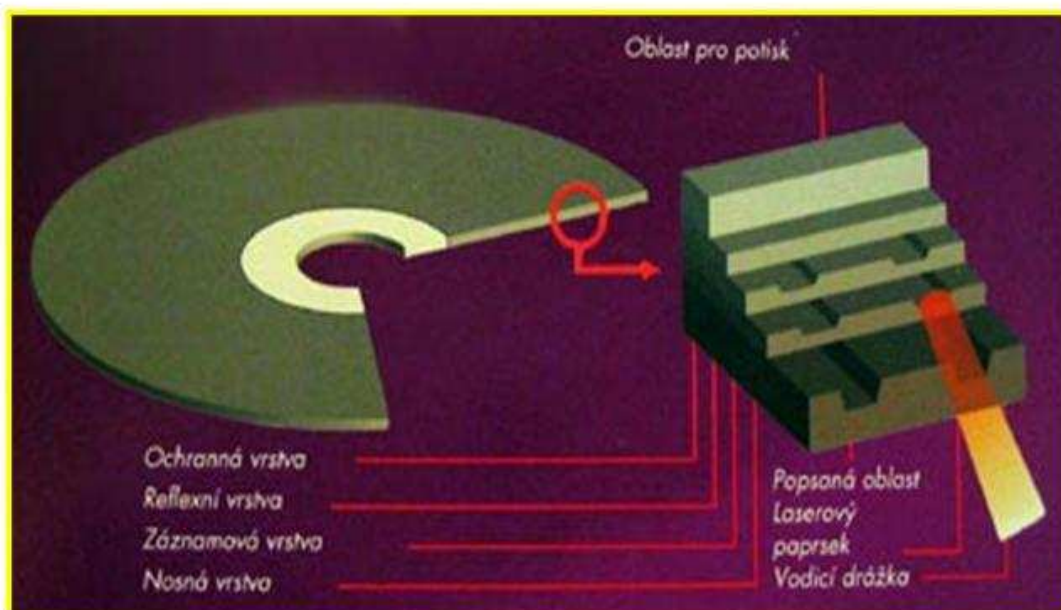
- **C**ompact **D**isc – **R**ecordable
- umožňuje jednorázový zápis dat ve vypalovací mechanice (mechanice CD-RW, „vypalovačce“)

CD-RW

- **C**ompact **D**isc – **R**ewritable
- umožňuje opakovaný zápis dat (přepisovatelné)
- v současné době asi nejoblíbenější zálohovací média
- lze používat v mechanice CD-ROM
- mají obvykle nižší spolehlivost i životnost oproti lisovaným CD-ROM

CD

- kompaktní disky mají velkou kapacitu.
- na jediném disku CD-ROM můžete uložit až 650 nebo 700 MB dat, což odpovídá přibližně 450 disketám

DVD-ROM

- Digital Video Disc ... původně
- Digital Versatile Disc ... výstižněji
- vychází z technologie CD
- odlišnosti média DVD od klasického CD:
  - hustější záznam – jiná rozteč stop
  - dvě záznamové vrstvy nad sebou – horní vrstva polopropustná, spodní vrstva odrazová; horní i spodní vrstva se čtou pouhým přeosvětlením laseru
  - oboustranný disk
- kapacita až 17 GB (asi 480 minut videozáznamu)

DVD-ROM

- vývoj DVD původně v oblasti videotechniky
- svět rozdělen celkem na 6 regionů, ČR region 2
- každé DVD s filmem určeno pro určitý region, lze přehrávat pouze na přehrávači nastaveném pro tento region

DVD-Video

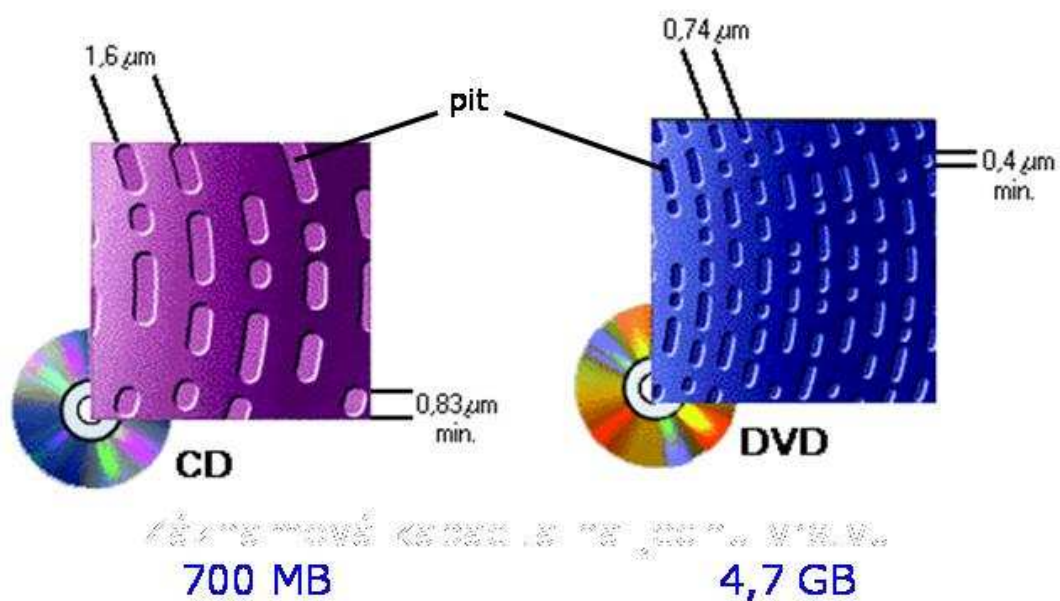
- obraz asi 3x kvalitnější než u běžných VHS přehrávačů
- až 8 zvukových stop (tj. jazykových verzí)
- titulky až v **32 jazycích**
- možnost současného uložení záběrů až z 9 kamer
- „Parental Lock“ – blokování nevhodných scén pro děti
- vhodné pro kvízy, hry, prezentace, ...
- levná výroba

DVD mechanika

DVD ROM

Srovnání CD a DVD

Zvuková karta

Zařízení schopné převést digitální signál počítače na analogový (zvuk vycházející z reproduktorů) a naopak analogový (např. z mikrofónu) do digitální podoby v počítači.

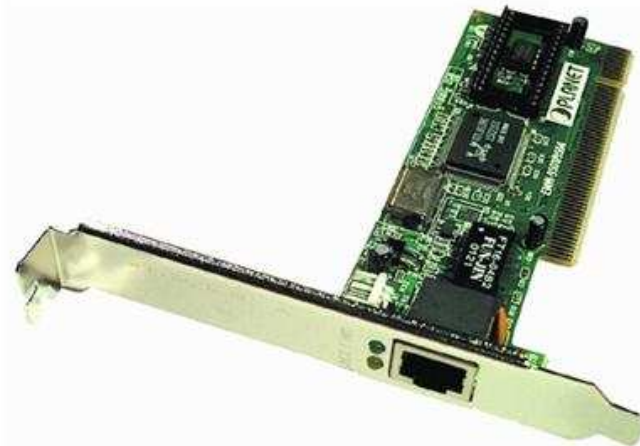
Grafická karta

počítá a zpracovává instrukce vycházející z procesoru a výsledná data převádí pomocí převodníku na výstupní signál na monitor

Síťová karta

určena ke komunikaci počítače ostatními počítači v síti, k připojení na internet

Komunikační rozhraní (porty)

Sériové – COM (myš),

Paralelní – LPT (tiskárna),

PS/2 – myš a klávesnice,

FireWire – digitální kamery

Infračervený bezdrátový – notebooky, kapesní počítače a tiskárny (zařízení přiložit vedle sebe max.desítky cm)

Bluetooth – (rádiové rozhraní 2,4 GHz)

bezdrátové propojení na malou vzdálenost, k připojení myši a klávesnice a ke komunikaci mezi pc a mobilem (teoretický dosah 10 až100m ve volné prostoru)

USB (universal serial bus) – myš, tiskárna, skener, modem atd., zařízení je možné připojovat a odpojovat při zapnutém PC